

Työtaistelutilasto 2015

Sisältö

Esipuhe	3
EK:n jäsenyrityksissä 166 työtaistelua vuonna 2015	4
Suurempi osa lakoista laittomia	5
Työtaisteluita eniten kuljetuksessa ja liikenteessä	6
Työtaisteluilla pyrittiin vaikuttamaan maan hallituksen toimiin sekä vauhdittamaan työehtosopimusneuvotteluja	7
Työtaistelut aiheuttivat mittavat työaikamenetykset ja taloudelliset vahingot	8
Laittomista työtaisteluista mitättömät sakot	9
Suomessa enemmän työtaisteluita ja laittomia lakkoja kuin kilpailijamaissa	11
Suomi on lakkoherkkä maa	12

Esipuhe

Kansainvälinen talous, verkostoihin ja tuotantoketjuihin perustuvat toimintamallit, tietotekniikan ja tietoliikenneyhteyksien varassa olevat toiminnot ja reaaliaikaiset logistiset järjestelmät edellyttävät työmarkkinoiden häiriöttömyyttä. Luotettavuus on osa kilpailukykyä.

Suomen työrauhalainsäädäntö ei tue työmarkkinoiden vakautta. Esimerkiksi tukilakot ovat sallittuja silloin kun ne eivät kohdistu omaan voimassa olevaan työehtosopimukseen. Myös poliittiset työtaistelut ovat sallittuja. Usein näistä järjestöllisistä toimista joutuvat kärsimään työriidan ulkopuoliset tahot.

Esimerkiksi Ilmailualan Unioni IAU tuki keväällä 2015 norjalaisten lentäjien työtaistelua, jolla ei olisi ollut ilman tukitoimia lainkaan vaikutusta Suomeen. Tukilakko aiheutti haittaa kymmenille lennoille ja tuhansille ihmisille. Kuljetusalan ammattiliitot olivat puolestaan loppuvuodesta valmiita pysäyttämään kumipyöräliikenteen ja konttikuljetukset satamissa tukeakseen Postin työehtosopimusneuvotteluihin liittyneitä työtaistelutoimia. Pelkillä laajoilla tukitoimilla uhkaaminen aiheutti yrityksille vahinkoa.

Syyskuussa ammattijärjestöt järjestivät poliittisen mielenilmauksen, joka oli suunnattu maan hallituksen kustannuskilpailukykyä vahvistavia toimia vastaan. Mielenilmauksen kohteena eivät olleet yritykset, mutta ne kärsivät päivästä mittavat vahingot. EK:n arvion mukaan päivän aiheuttamat vahingot yrityksissä kohosivat yhteensä yli 80 miljoonaan euroon.

Vuonna 2015 EK:n jäsenyrityksissä toimeenpantiin kaikkiaan 166 työtaistelua. Edelliseen vuoteen nähden työtaisteluihin osallistuneiden määrä kaksinkertaistui ja työaikamenetykset kolminkertaistuivat.

Työrauhajärjestelmän pelisääntöjen tulee olla toimivia ja nyky-yhteiskuntaan sopivia. Vuonna 1946 säädetty työehtosopimuslaki ja vuonna 1962 säädetty työriitalaki ovat ainoat keskeiset uudistamatta olevat työelämää koskevat lait. Nämä lait ovat vanhentuneita ja ne tulee uudistaa pikaisesti.

Tämä julkaisu sisältää tietoja vuoden 2015 työtaisteluista EK:n kentässä. Lisäksi julkaisussa on tietoja työtaisteluista aiheutuvista vahingoista yrityksille ja työtaistelujen kehityksestä Suomessa sekä kansainvälisesti.

Helsingissä kesäkuussa 2016

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Työelämä

EK:n jäsenyrityksissä 166 työtaistelua vuonna 2015

EK:n jäsenyrityksissä toimeenpantiin vuonna 2015 yhteensä 166 työtaistelua. Niissä menetettiin yli 105 000 työpäivää. Työtaisteluihin osallistui lähes 130 000 työntekijää.

Suurin osa työtaisteluista oli lakkoja tai lakon uhkia. Niitä oli kaikista työtaistelutoimenpiteistä 78 prosenttia. Muut työtaistelutoimenpiteet olivat pääosin saartoja, ylityökieltoja ja boikotteja.

Työtaisteluja oli eniten neljännellä vuosineljänneksellä.

Vaikka työtaistelujen määrä vuonna 2015 kasvoi vain 16 prosenttia edelliseen vuoteen 2014 verrattuna niin työtaisteluihin osallistuneiden määrä kaksinkertaistui ja työaikamenetykset peräti kolminkertaistuivat.

Työtaistelut EK:n jäsenyrityksissä vuosina 2014 ja 2015

	Työtaisteluiden lukumäärä		Osallistuneet henkilöt		Menetetty työpäivät	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Vuosineljännes						
1.	27	14	2 903	1 397	5 673	1 378
2.	58	39	11 405	4 843	10 703	2 163
3.	29	35	43 789	94 087	13 528	80 789
4.	29	78	5 722	27 769	5 379	20 997
Koko vuosi	143	166	63 819	128 096	35 283	105 327

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Mitä ovat työtaistelut?

Työtaistelulla tarkoitetaan työn väliaikaista tahallista keskeyttämistä, työstä kieltäytymistä, sen hidastamista tai muuta painostuskeinoa jonkin päämäärän saavuttamiseksi joko työntekijäpuolen tai työnantajapuolen taholta. Jotta kyse on työtaistelusta, on toimenpiteen oltava luonteeltaan joukkotoimenpide.

EK:n työtaistelutilaston sisältämät työtaistelut jaotellaan seuraaviin ryhmiin:

- **Lakko**, jolla tarkoitetaan työstä kieltäytymistä.
- **Saarto**, jolla tarkoitetaan työntekijöiden pidättäytymistä työ sopimusten solmimisesta määrätyn työnantajan kanssa.
- **Jarrutus**, joka on työn tarkoituksellista hidastamista tai sen häiritsemistä.
- **Ylityökielto**, jossa noudatetaan vain säännöllistä työaikaa ja kieltäydään kollektiivisesti yli- tai lisätyön tekemisestä.
- **Boikotti**, jolla tarkoitetaan työntekijöiden kieltäytymistä käyttää työssään esimerkiksi määrätyn alihankkijan tai toisen yrityksen toimittamia tarvikkeita tai palveluja. Boikotista on kysymys myös silloin, kun työntekijät julistavat jonkin yrityksen tuotteet tai palvelut ostokieltoon.
- **Työsulku**, joka on työnantajan toimeenpanema este työnteolle. Sulkua edeltää yleensä työntekijöiden toimeenpanema työtaistelu.

Myös **uhkaus** toimeenpanna työtaistelu tai kieltäytyminen yhteistoiminnasta voi muodostaa työtaistelutoimenpiteen.

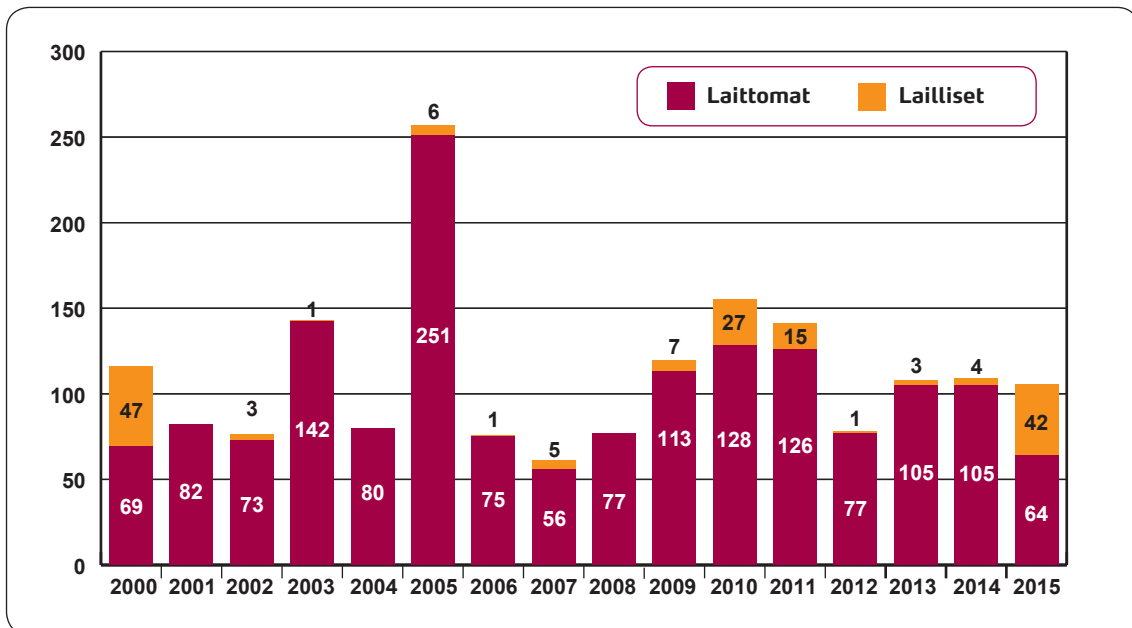
Suurempi osa lakoista laittomia

Ilmoitetuista 166 työtaistelusta 106 oli lakkoja ja 23 lakon uhkia. Lakoista 64 eli 60 prosenttia oli laittomia. Laillisten lakkojen tavallista suurempaa osuutta selittävät lähinnä syksyllä 2015 järjestetty maan hallituksen toimiin kohdistunut poliittinen mielenilmaus sekä Postin työehtosopimusneuvotteluihin liittyneet lakot. Edellisen vuoden 109 lakosta 105 kappaletta eli 96 pro-

senttia oli laittomia. Laittomien lakkojen osuus kaikista lakoista on vaihdellut aikaisemmin 2000-luvulla 80 ja 100 prosentin välillä.

Työtaistelut ovat laittomia silloin, kun työtaistelu kohdistuu voimassa olevaan työehtosopimukseen tai kun työtaistelun osalta ei noudateta työriitalain edellyttämää ennakoilmoitusaikaa.

Lakkojen määrä (pl. uhat) EK:n aloilla ja niiden laillisuus yritysten ilmoituksen mukaan

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaisteluja eniten kuljetuksessa ja liikenteessä

Työtaisteluista suurin osa eli 60 prosenttia toimeenpantiin kuljetuksen ja liikenteen yrityksissä. Teollisuuden osuus työtaisteluista oli 21 prosenttia ja palvelujen osuus 19 prosenttia.

Työtaisteluissa eniten työtunteja menetti teollisuus, jonka osuus työaikamenetyksistä oli 50 prosenttia. Teollisuudessa oli myös eniten työtaisteluihin osallistuneita henkilöitä.

Teollisuudessa työtaistelut painoutuivat edellisten vuosien tapaan pääosin suuriin vientialojen yrityksiin. Työtaistelujen suurta määrää kuljetuksen ja liikenteen aloilla selittää Postin vaikea neuvottelutilanne syksyllä 2015.

Työtaistelut EK:n jäsenyrityksissä päätoimialoittain vuonna 2015

Toimiala	Työtaistelut		Osallistuneet henkilöt		Menetetyt työtunnit	
	Lukumäärä	Osuus	Lukumäärä	Osuus	Lukumäärä	Osuus
Teollisuus	35	21 %	56 595	44 %	420 420	50 %
Rakentaminen	1	1 %	9 360	7 %	74 880	9 %
Kuljetus ja liikenne	99	60 %	34 160	27 %	189 478	22 %
Palvelut	31	19 %	27 981	22 %	157 835	19 %
Yhteensä	166	100 %	128 096	100 %	842 613	100 %

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaisteluilla pyrittiin vaikuttamaan maan hallituksen toimiin sekä vauhdittamaan työehtosopimusneuvotteluja

Vuonna 2015 yleisin syy työtaisteluille olivat tukitoimenpiteet, joita oli lähes kolmannes kaikista työtaisteluista. Runsaassa viidenneksessä työtaisteluista syyksi ilmoitettiin työehtosopimusneuvottelujen vauhdittaminen. Vuotta leimasi mm. Postin työtaistelua tukevat toimet.

Muu ulkopuolinen syy, esim. poliittinen painostus oli kolmanneksi yleisin ja työvoiman vähennys tai sen uhka neljänneksi yleisin syy. Työnjohdolliseen menettelyyn, työn järjestelyihin tai muuhun henkilöstöpolitiikkaan liittyvät erimielisyydet olivat viidenneksi yleisin syy.

Suurimpien työtaistelujen syyt vaihtelivat huomattavasti. Koko yritystä koskevan työtaistelun syyksi saatettiin ilmoittaa esimerkiksi yksittäinen työnantajan päättävaltaan kuuluva ratkaisu tai yt-neuvottelujen aloittaminen tai yt-neuvotteluiden jälkeiset päätökset.

Työtaistelutoimet, joiden perusteena on työvoiman vähennys tai sen uhka, erilaiset palkka-vaatimukset tai työnantajan henkilöstöpolitiikka kohdistuvat lähtökohtaisesti aina työehtosopimukseen. Työehtosopimuksen voimassa ollessa edellä mainituilla perusteilla järjestetyt työtaistelut ovat laittomia.

Työtaisteluiden lukumäärä EK:n jäsenyrityksissä ilmoitetun syyn mukaan 2015

Työtaistelujen syy	Työtaistelujen lukumäärä	Osuus
Palkkavaatimus tai muu palkkaerimielisyys	4	2 %
Työvoiman vähennys tai sen uhka	25	15 %
Työnjohdollinen menettely, työn järjestelyt tai muu henkilöstöpolitiikkaan liittyvä syy	15	9 %
Työolosuhteet, työsuojelu	1	1 %
Muu sisäinen syy	1	1 %
Työehtosopimusneuvottelut	38	23 %
Alan työehtosopimuksen soveltaminen esim. rajariidat	10	6 %
Tukitoimenpide	45	27 %
Muu ulkopuolinen syy, esim. poliittinen painostus	26	16 %
Syytä ei ilmoitettu/ei tiedossa	1	1 %
Yhteensä	166	100 %

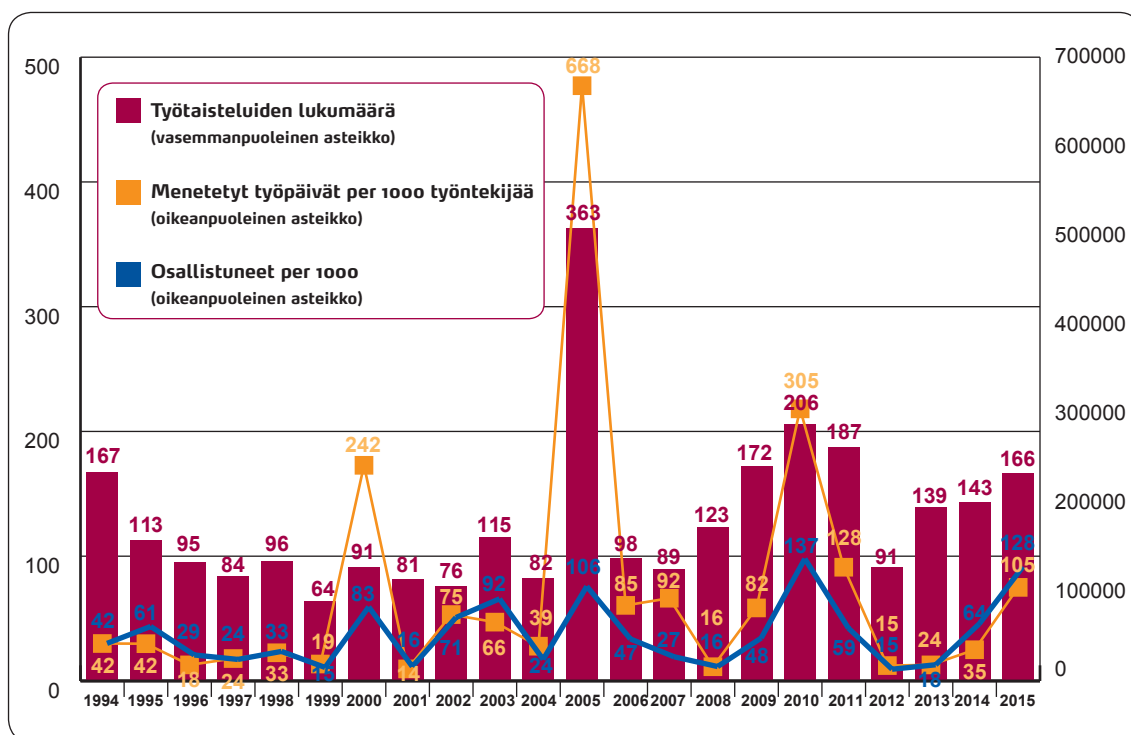
Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaistelut aiheuttivat mittavat työaikamenetykset ja taloudelliset vahingot

Perinteisesti työtaisteluista aiheutuvia menetyksiä on arvioitu työtaisteluista aiheutuvina työpäivämenetyksinä. Vuonna 2015 yritykset menettivät runsaat 105 000 työpäivää työtaisteluiden takia. Työtaisteluissa menetettyjen työpäivien määrä oli vuonna 2015 selvästi suurempi – kolminkertainen – kuin vuonna 2014.

EK:n työtaistelutilastossa arvioidaan myös työtaisteluista aiheutuneiden taloudellisten menetysten kokonaismäärää. Yritysten arviot työtaisteluista aiheutuneista menetyksistä vaihtelevat tuhansista euroista aina miljooniin euroihin asti työtaistelua kohden.

Työtaistelujen määrä ja työaikamenetykset EK:n jäsenyrityksissä

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Laittomista työtaisteluista mitättömät sakot

Julkaisua varten tarkasteltiin myös työtuomioistuimen vuoden 2015 laittomia työtaisteluja koskevia ratkaisuja. Työtuomioistuin antoi ratkaisun yhteensä 140:ssä jutussa. Näistä työtaisteluja koskevia tuomioita oli 52. Tuomioista käy ilmi, että ammattiosastot tuomittiin maksamaan vuonna 2015 hyvityssakkoja yhteensä 215 100 euroa ja ammattiliitot 120 600 euroa laittomista työtaisteluista. Yhteensä nämä tahot tuomittiin maksamaan hyvityssakkoja 335 700 euroa (443 100 € vuonna 2014).

Työtuomioistuimessa tuomittujen laittomien työtaisteluiden vahingot yritykset arvioivat oikeuskäsittelyissä yhteensä n. 12 miljoonan euron suuruisiksi (n. 11 miljoonaa euroa vuonna 2014). Suhde tuomittujen hyvityssakkojen ja yrityksille laittomista työtaisteluista arvioitujen vahinkojen välillä osoittaa, että nykyisten työrauhasäännösten mukaiset seuraamukset laittomuuksista ovat mitättömän pienet aiheutuneisiin vahinkoihin nähden.

Esimerkkejä laittomista lakoista vuonna 2015, niiden arvioidut vahingot ja työtuomioistuimen (TT) tuomitsemat hyvityssakot:

1. TT:2015-49:

Yrityksessä järjestettiin työtaistelu, joka alkoi torstaina 22.1.2015 kello 12.00 ja päättyi perjantaina 23.1.2015 kello 22.00. Työtaisteluun osallistui 51 ammattiosaston jäsentä.

Työtaistelun syynä oli yhtiön konepajalle kohdistuneet irtisanomiset. Työtaistelu kohdistui työehtosopimuksen määräykseen, jonka mukana työnantajalla on oikeus ottaa toimeen ja erottaa työntekijä ja määrätä työn johtamisesta. Lakon johdosta menetettiin yhteensä 500 työtuntia ja vahinkoa aiheutui noin 30 000 euroa.

Työtuomioistuin tuomitsi ammattiosaston maksamaan hyvityssakkoa 2 000 euroa.

2. TT:2015-51:

Yritys x:n Pitäjänmäen tehtaalla järjestettiin työtaistelu, joka alkoi 11.12.2014 kello 22.00 ja päättyi 12.12.2014 kello 22.00. Työtaisteluun osallistui 180 työntekijää. Lisäksi eri paikkakunnilla yhteensä 11 yrityksessä oli järjestetty samanaikaisesti 11.-12.12.2014 työtaisteluja. Kaikkiaan lakkoihin osallistui yhteensä noin 2 000 työntekijää, ja työtunteja menetettiin noin 14 900. Lakot aiheuttivat huomattavan työajan menetyksen useille eri yhtiöiden tuotantolaitoksille. Yritysten menetetty myynti on ollut miljoonia euroja.

Kaikkien edellä mainittujen työtaisteluiden syynä on ollut yritys x:n Pitäjänmäen tehtaan pääluottamusmiehen työsopimuksen purkaminen. Työtaistelut ovat kohdistuneet voimassa olevan työehtosopimuksen työnjohto-oikeutta koskevaan määräykseen.

Työtuomioistuin tuomitsi ammattiliiton maksamaan hyvityssakkoa 7 000 euroa ja 10 ammattiosastoa yhteensä 28 400 euroa.

Esimerkkejä laittomista lakoista vuonna 2015, niiden arvioidut vahingot ja työtuomioistuimen (TT) tuomitsemat hyvityssakot:

3. TT:2015-89:

Yrityksen sahall järjestettiin työtaistelu, joka alkoi 23.4.2015 kello 22.00 ja päättyi 24.4.2015 kello 23.00. Työtaisteluun osallistui yhteensä 75 työntekijää.

Työtaistelun syynä oli työnantajan 24.4.2015 aloittamat yhteistoimintaneuvottelut, joiden alkamisesta työnantaja oli ilmoittanut 15.4.2015. Työtaistelu kohdistui voimassa olevan työehtosopimuksen työnantajan työnjohto-oikeutta koskevaan määräykseen. Työtaistelusta aiheutui noin 110 000 euron vahinko.

Työtuomioistuin tuomitsi ammattiliiton maksamaan hyvityssakkoa 2 500 euroa ja ammattiosaston 2 000 euroa.

4. TT:2015-116:

Yhtiön kolmella eri tehtaalla järjestettiin työtaistelu, joka alkoi perjantaina 14.11.2014 kello 12 ja päättyi maanantaina 17.11.2014 kello 6. Työtaisteluun osallistui yhteensä yli 1 200 työntekijää.

Työtaistelun syynä oli yhtiössä aloitetut yhteistoimintaneuvottelut ja niihin liittyvät henkilöstövähennykset. Työtaistelu kohdistui työehtosopimuksen määräykseen, jonka mukaan työnantajalla on oikeus ottaa toimeen ja erottaa työntekijä sekä määrätä työn tekemisestä.

Lakon takia yhtiö menetti 11 000 työtuntia. Taloudelliset vahingot olivat tuotannon menetyksinä yhteensä 6 600 000 euroa.

Työtuomioistuin tuomitsi ammattiliiton maksamaan hyvityssakkoa 4 000 euroa ja kolme ammattiosastoa yhteensä 10 900 euroa.

Suomessa enemmän työtaisteluita ja laittomia lakkoja kuin kilpailijamaissa

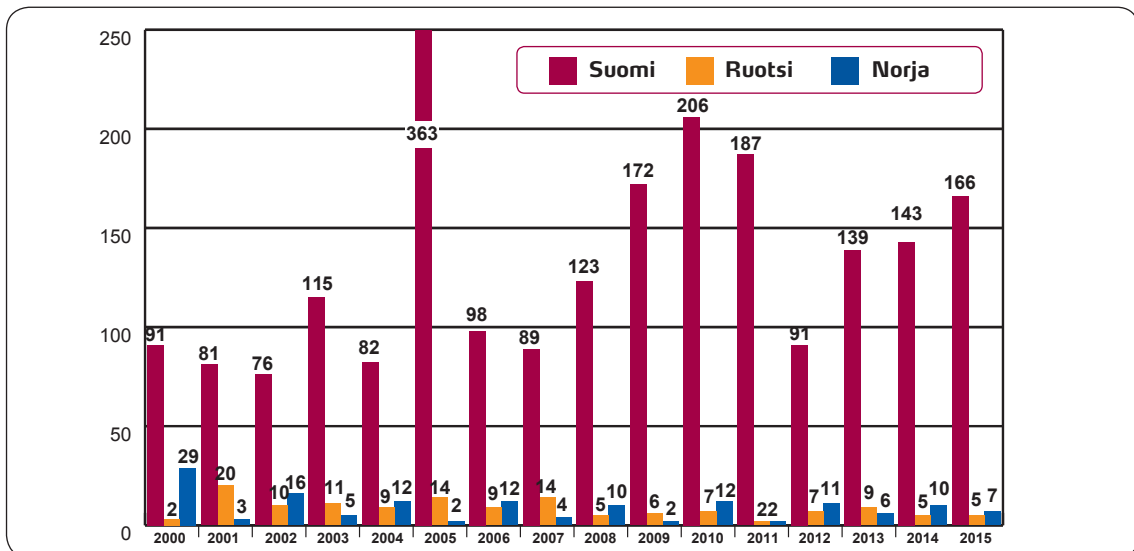
Suomessa on työtaisteluita vuosittain moninkertainen määrä Ruotsiin ja Norjaan verrattuna. Suomessa myös laittomien lakkojen osuus on pysynyt jatkuvasti poikkeuksellisen korkeana. Tämä erottuu myös kansainvälisessä vertailussa.

Esimerkiksi Ruotsissa on ollut viimeisten viiden vuoden aikana vain yksi laiton lakko.

Laittomien lakkojen määrä väheni Ruotsissa merkittävästi 1990-luvun alussa. Silloin mm. muutettiin lainsäädäntöä siten, että yksittäisen työntekijän vahingonkorvausvastuulle laittomista lakoista ei ole laissa enää ylärajaa.

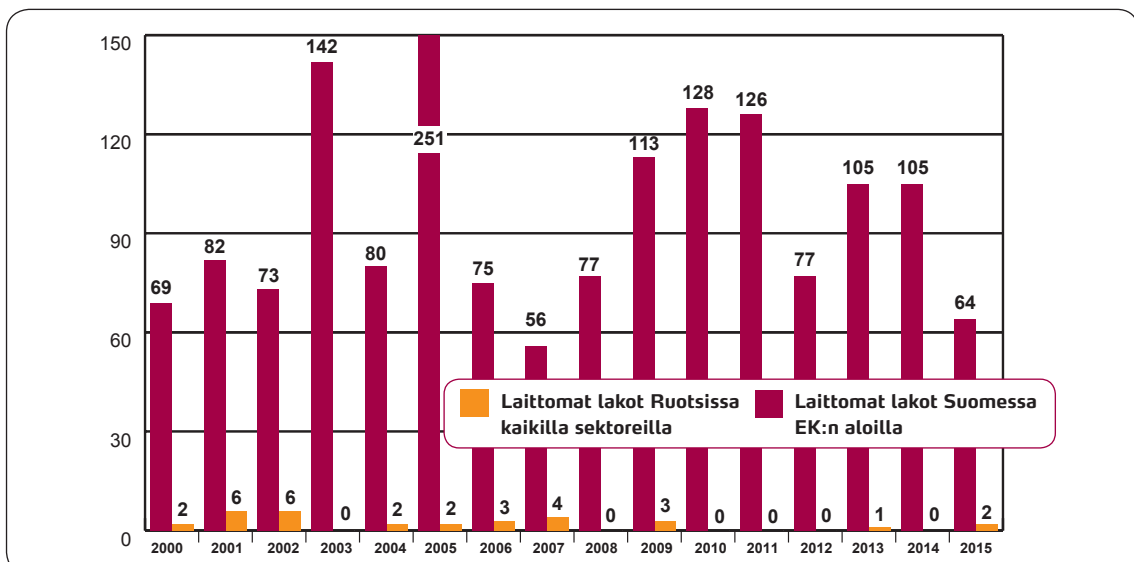
Myös Saksassa laittomia lakkoja on suhteellisesti hyvin vähän.

Työtaistelujen lukumäärä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa

Lähde: Medlingsinstitutet, EK, Statistisk centralbyrå (SSB)

Laittomien lakkojen (pl. uhat) lukumäärä Suomessa ja Ruotsissa

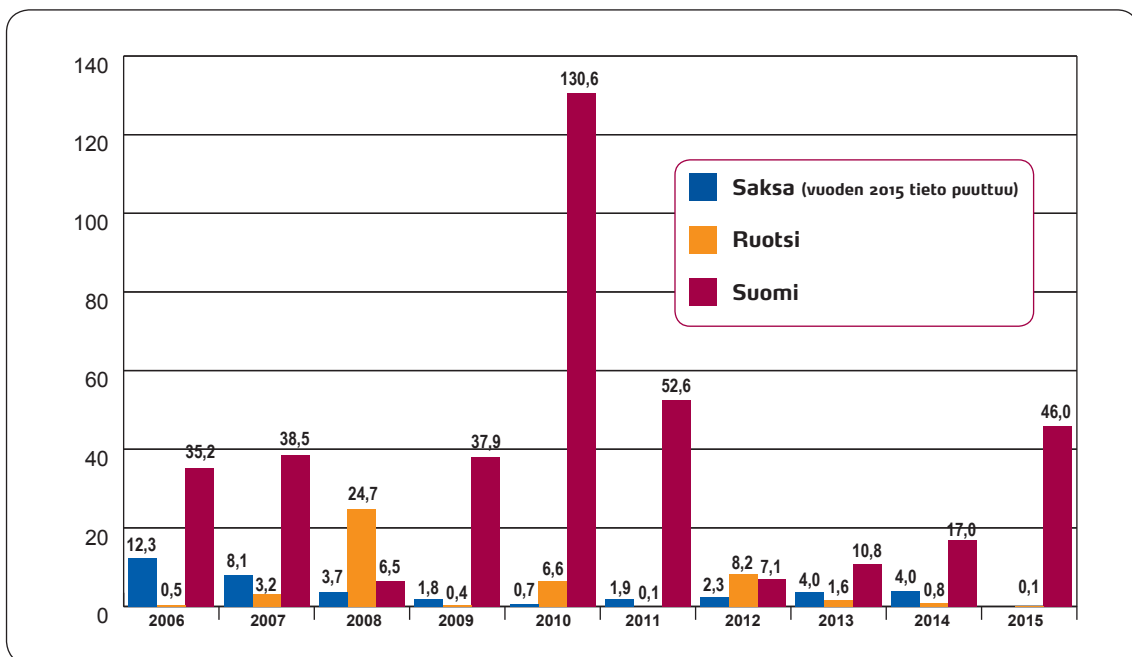
Lähde: Medlingsinstitutet, EK

Suomi on lakkoherkkä maa

Suomi on kansainvälisesti verrattuna varsin lakkoherkkä maa. Eurostatin, ILO:n ja kansallisten tilastovirastojen mukaan Suomi on työtaisteluissa menetettyjen työpäivien osalta Euroopan kärkimaita. Esimerkiksi Saksassa, Ruotsissa ja Norjassa työtaisteluita on suhteessa huomattavasti vähemmän kuin Suomessa. Vuosien 2006

ja 2014 välisenä aikana Saksassa menetettiin työtaistelujen johdosta keskimäärin vuodessa noin 4,3 työpäivää tuhatta työllistä kohden. Ruotsissa menetykset olivat vuosien 2006 ja 2015 välisenä aikana 5,3 ja Suomessa peräti 39,7 työpäivää tuhatta työllistä kohden.

Työtaisteluissa menetetyt työpäivät 1000 työllistä kohden 2006–2015

Työehtosopimuksella sovitaan työrauhasta

Työehtosopimus on työmarkkinajärjestöille tärkeä keino ohjata työsuhteiden sisältöä ja sopia samalla työrauhasta.

Jos työehtosopimusten tulkintaa koskevia erimielisyyksiä ei pystytä sopimaan työehtosopimusten mukaisessa neuvottelumenettelyssä, työtuomioistuimien ratkaisee oikeusriidat.

Verkottuneessa taloudessa työrauhahäiriöt aiheuttavat yleensä mittavia vahinkoja myös ulkopuolisille. Näitä ovat muut yritykset ja niiden työntekijät, yritysten asiakkaat sekä suuri yleisö, joilla ei ole mitään mahdollisuuksia vaikuttaa itse kiistaan.

EK:n työtaistelutilasto

Elinkeinoelämän keskusliitto ja sen edeltäjäjärjestöt ovat keränneet tietoja työtaisteluista 1970-luvun alusta lähtien. EK:hon ja sen jäsenliittoihin järjestäytyneillä työnantajilla on ollut vuodesta 1971 alkaen jäsenyyteensä perustuva velvollisuus ilmoittaa työtaisteluista työnantajaliitoilleen. Nämä ovat puolestaan toimittaneet tiedot EK:lle.

EK:n työtaistelutilasto toimii myös Tilastokeskuksen laatimana virallisena työtaistelutilastona yksityisen sektorin osalta.

EK:n työtaistelutilaston piiriin kuuluvat kaikki jäsenyrityksissä toimeenpannut työtaistelut. Sellaisia paikallisia työtaistelutoimia, joista ei aiheudu yrityksille selkeästi menetettyjä työpäiviä, ilmoitetaan tilastoon kuitenkin harvoin. Työtaistelutilasto kattaa siten käytännössä kaikki lakot ja työsulut, mutta ei esimerkiksi kaikkia saartoja tai jarrutuksia. Myös suppeiden lakkojen osalta tilaston kattavuus voi olla jossain määrin puutteellinen. Näin ollen työtaisteluita on todennäköisesti enemmän kuin EK:n työtaistelutilasto kuvaa.

Työtaistelutilaston kattavuuden parantamiseksi ja tietosisällön täydentämiseksi työtaistelutilastointia on uudistettu vuoden 2009 alusta. Uusina tietoina kysytään myös tietoja työtaistelu-uhista.

EK:n työtaistelutilasto ei sisällä järjestäytymättömien työnantajien eikä julkisen sektorin työtaisteluita.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
PL 30 (Eteläranta 10), 00131 Helsinki
Puhelin 09 420 20
Faksi 09 4202 2299
www.ek.fi

Raportti internetissä:
www.ek.fi/julkaisut

Lisätietoja:
Asiantuntija
Simopekka Koivu
Puh. 09 4202 2224

Tutkimuspäällikkö
Jari Haapasalmi
Puh. 09 4202 2298

Tutkimusassistentti
Tuire Lampinen
Puh. 09 4202 2244

Ulkoasu: Arja Nyholm, Jumo Oy

Kesäkuu 2016

